

บทที่ 2

ความรู้พื้นฐานและทบทวนวรรณกรรม

ภูมิหลังทางสังคมไทยกับการติดต่อกับชาติตะวันตก

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติตะวันตก เริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 21 โดยโปรตุเกส เป็นชาติแรกที่เข้ามาติดต่อกับไทย โดยการส่งผู้ปกครองมะละกาเข้ามาเจริญ สัมพันธไมตรีค้าขายเมื่อปี พ.ศ. 2054 ที่กรุงศรีอยุธยา และในปี พ.ศ. 2081 ก็ได้ช่วยไทยทำสงครามกับพม่าจนได้ชัยชนะ กษัตริย์ไทย จึงพระราชทานที่ดินบริเวณริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาให้ชาวโปรตุเกสตั้งบ้านเรือนและสร้างศาสนสถาน คือ วัดคริสตัง ดังนั้นชุมชนชาวยุโรปที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแห่งแรกในประเทศไทย จึงเกิดขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

อีกหลายร้อยปีต่อมา ไทยมีการติดต่อกับชาวยุโรปชาติอื่นอีกคือ ฮอลันดา ในปี พ.ศ. 2147 แผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้มีการส่งราชทูตไทยไปยุโรปเป็นครั้งแรกในสมัยนี้ คือ เชิญพระราชสาส์นไปยังประเทศฮอลแลนด์ นอกจากนี้ยังมีอังกฤษซึ่งเดินทางเข้ามาในปี พ.ศ. 2155 เดนมาร์กเข้ามาในปี พ.ศ. 2164 และสเปนซึ่งเป็นไมตรีกับไทยเพียงระยะสั้นๆ เท่านั้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2205 แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ฝรั่งเศสก็ได้เข้ามาในประเทศไทยเป็น ครั้งแรก โดยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงต้องการฟื้นฟูศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกให้รุ่งเรืองเหมือนครั้งที่ โปรตุเกสยังมีอิทธิพลอยู่แต่ก่อน ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์ได้ทรงให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และทรงส่งทูตไปเฝ้า พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ที่ฝรั่งเศส และสันตปาปา ณ กรุงโรม รวมทั้งมีการส่งเด็กไทยไปเรียนที่ยุโรป คือ ฝรั่งเศส เป็นครั้งแรกในสมัยนี้ หลังจากสมัยสมเด็จพระนารายณ์แล้วมาแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ พระเจ้าฟิลิป ที่ 5 แห่งสเปนได้ส่งราชทูตเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการเข้ามายังประเทศไทยในปี พ.ศ. 2261 และไทยก็ได้แต่งทูตออกไปยังเมืองมินิสลา ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของสเปนทางตะวันออก แต่มิได้ไปถึงยุโรป จึงเป็นอันว่าหลังแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์แล้ว ก็ไม่มีการส่งราชทูตไทยไปยุโรปอีก

ยุโรปเริ่มมาติดต่อกับไทยอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 2 ในปี พ.ศ. 2352 ซึ่งช่วงนี้ไทยกำลังเตรียมทำ สงครามกับพม่าและญวน และต้องการอาวุธ จึงแต่งเรือกำปั่นหลวง 2 ลำไปค้าขายที่เมืองสิงคโปร์และมาเก่า แล้วซื้ออาวุธกลับมา ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับชาติตะวันตกเริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาปี พ.ศ. 2361 โปรตุเกสเจ้าเมืองมาเก๊าแต่งทูตมาขอทำการค้ากับไทย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงพระราชทานที่ดินให้โปรตุเกสตั้งสถานกงสุล (คือที่ตั้งสถานทูตโปรตุเกสปัจจุบัน) ในสมัยนี้ชาวตะวันตกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยมีเพียง 2 พวกเท่านั้น คือ พวกโปรตุเกสที่เดินทางเข้ามา ใหม่ และมีชนชั้นนารีชาวฝรั่งเศส ซึ่งกลับมาอาศัยอยู่กับคนเชื้อสายโปรตุเกส หรือที่เรียกกันว่า “ฝรั่งกุฎีจีน” ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสิน ในสมัยนั้นไม่ปรากฏว่ามีคนไทยพูดภาษาฝรั่งได้ นอกจากพวกเชื้อสายโปรตุเกส ครั้งกรุงเก่า ซึ่งยังคงเรียนรู้ภาษาโปรตุเกสอยู่บ้าง และรับราชการในตำแหน่ง “สามฝรั่ง” ส่วนพวกฝรั่งเศสจะ

กรุงเก่า ซึ่งยังคงเรียนรู้ภาษาโปรตุเกสอยู่บ้าง และรับราชการในตำแหน่ง "ล่ามฝรั่ง" ส่วนพวกฝรั่งเศสจะหัดพูดไทยเอง

ใน พ.ศ. 2364 ไทยเริ่มติดต่อกับอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง โดยบริษัท The British East India Co. ต้องการขยายการค้าจึงส่ง ยอน ครอฟอร์ด (Crawford) เข้ามาทำไมตรี ซึ่งการเจรจาของไทยลำบากมากเนื่องจากไม่มีใครรู้ภาษาอังกฤษจึงต้องอาศัยผ่านล่ามมลายู โดยมีภาษามลายูเป็นสื่อกลางระหว่างไทยกับอังกฤษ

ในสมัยรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2368 ได้มีการทำสัญญาฉบับแรกระหว่างไทย-อังกฤษ^{*} ซึ่งสัญญานี้ทำเป็น 4 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู และภาษาโปรตุเกส เนื่องจากไม่มีภาษาใดที่จะเข้าใจดีได้ด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย ต่อมาปี พ.ศ. 2371 มีชชันนารีอเมริกันเริ่มเข้ามา และได้ นำความรู้เข้ามาให้คนไทยหลายอย่าง รวมทั้งแท่นพิมพ์หนังสือ ซึ่งได้นำมายังกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2379 จึงนับว่าเริ่มกิจการพิมพ์ในประเทศไทยนับแต่นั้นมา

ในปี พ.ศ. 2385 ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญซึ่งทำให้ไทยเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลของชาติตะวันตก คือ อังกฤษทำสงครามกับจีนเป็นครั้งแรก และในที่สุดจีนยอมทำสัญญาด้วย ทำให้คนไทยมองว่ายุโรปจะมีอำนาจในทางตะวันออกในอนาคต และเห็นว่าการสมาคมเกี่ยวข้องกับฝรั่งจะมีมากขึ้น ภาษาอังกฤษจะเป็นภาษาสำคัญทางตะวันออกนี้ เจ้านายบางพระองค์และข้าราชการบางคนจึงพยายามศึกษาเล่าเรียนภาษาอังกฤษกับมิชชันนารีอเมริกัน รวมทั้งวิชาทางด้านอื่นๆ และขนบธรรมเนียมของฝรั่ง การศึกษาภาษาตะวันตกของคนไทยจึงเริ่มขึ้นนับแต่นั้น

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีคนไทยเริ่มศึกษาภาษาอังกฤษกับมิชชันนารีอเมริกัน^{**} ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้านายและขุนนางและยังมีคนไทยที่เริ่มศึกษาวิชาความรู้แขนงอื่นกับมิชชันนารีอเมริกันอีกบ้าง เช่น วิชาการแพทย์แผนใหม่แบบตะวันตก วิศวกรรมศาสตร์แบบตะวันตก การใช้เครื่องจักร วิชาประสมธาตุ (Chemistry) และมีคนไทยหัดถ่ายรูปลายโดยมีบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นผู้สอน นอกจากนี้ยังมีคนไทยที่ได้ไปศึกษาที่ยุโรปในสมัยนี้อีกด้วย^{***}

ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการรับฝรั่งเข้าทำงานอีกครั้งหนึ่ง สมัยนี้มีชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อหลายชาติ เช่น อังกฤษ ในปี พ.ศ. 2398 อเมริกัน ฝรั่งเศส และรัฐบาลยุโรปชาติอื่นๆ ก็เข้ามาเช่นกัน นอกจากนี้ไทยก็ได้ส่งทูตไปอังกฤษและฝรั่งเศสอีกด้วย นับเป็นการเปิดประเทศไทยแก่ประเทศตะวันตกมาแต่นั้น

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนการศึกษาภาษาอังกฤษมาก โปรดให้พญามิชชันนารีเข้าไปสอนในพระบรมมหาราชวัง และมี การตั้งโรงเรียนขึ้นในวังให้พระเจ้าลูกเธอทั้งหลายหญิงเข้า

^{*} สนธิสัญญาเบอร์นี

^{**} ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

หม่อมราโชทัย

นายดิศ มหาดเล็กข้าหลวงในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

และ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ขณะนั้นเป็นหลวงสิทธิ นายเวร มหาดเล็ก)

^{***} นายจุน ศึกษาวิชาเดินเรือที่อังกฤษ

เรียนทุกพระองค์ ส่วนบุตรหลานข้าราชการ ถ้าผู้ใดเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสก็ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งให้มียศมีบรรดาศักดิ์ ดังสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงโปรดเกล้าว่า "...ในสมัยรัชกาลที่ 4 ถ้าใครรู้ภาษาฝรั่งเศสก็เป็นคนโปรด" แต่กระนั้น ผู้ที่เล่าเรียนภาษาอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 4 ก็ยังมีน้อย ทั้งนี้เพราะผู้สอนภาษาต่างประเทศสมัยนั้นเป็นพวกมิชชันนารี เจ้านายและขุนนางจึงไม่อยากจะส่งลูกหลานไปเรียน เพราะเกรงจะสอนให้ตั้งพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม สมัยนี้ได้เริ่มมีคนไทยที่รู้ภาษาอังกฤษเข้ารับราชการบ้างแล้วและมีการส่งนักเรียนไทยไปเรียนที่ยุโรปคือ ประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษกับมิชชันนารีอเมริกันในรัชกาลที่ 4 ซึ่งภายหลังก็ได้รับราชการต่อไปในรัชกาลที่ 5 อีกหลายคน

สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสต่างประเทศ เพื่อดูกิจการบ้านเมืองในประเทศต่างๆ ครั้งแรกเสด็จลงลิบริและเกาะชวาในปี พ.ศ. 2414 และได้เสด็จอินเดียในปลายปีเดียวกัน หลังจากเสด็จกลับจากประพาสต่างประเทศทั้งสองครั้งแล้ว ก็ทรงเริ่มเปลี่ยนแปลงประเพณีหลายอย่างเป็นแบบฝรั่ง ที่สำคัญคือ ตั้งโรงเรียนขึ้นในวัง 2 แห่ง คือ โรงเรียนภาษาอังกฤษ 1 โรง โดยมีครูชาวอังกฤษสอน และภาษาไทย 1 โรง แล้วโปรดให้พระเจ้าปดุงยาเธอทุกพระองค์รวมทั้งบุตรเจ้านายและขุนนางเข้าศึกษาด้วยกัน นับได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานการศึกษาแก่เจ้านายที่จะรับราชการในตำแหน่งเสนาบดีในรัชกาลที่ 5 แทบทุกพระองค์ นอกจากนี้ยังโปรดให้ส่งเจ้านายบางพระองค์ไปศึกษาที่ประเทศสิงคโปร์และอังกฤษด้วย สมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นสมัยที่เริ่มวางรากฐานการศึกษาแผนใหม่ในประเทศไทย โดยเริ่มในหมู่ชนชั้นสูงหรือผู้ปกครอง เช่น เจ้านายและขุนนางก่อนในชั้นแรก

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับการศึกษาจากอังกฤษจึงทรงสนับสนุนการศึกษาแผนใหม่ให้กับประชาชน เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ ได้มีการกำหนดนโยบายการศึกษาโดยประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติในปี พ.ศ. 2456 ให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาภาคบังคับ โดยมีโรงเรียนซึ่งรัฐบาลได้จัดตั้งขึ้น และสมัยนี้ได้เกิดมหาวิทยาลัยแห่งแรก คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับได้ว่าการศึกษาแผนใหม่ได้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์นับแต่สมัยนี้เป็นต้นไป

ในส่วนของการศึกษาภาษาตะวันตกของคนไทย นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว ก็ยังมีภาษาอื่นอีกบ้าง ซึ่งแต่เดิมาก็มีการศึกษาภาษาละตินในสมัยอยุธยา แต่เป็นการศึกษาเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่เข้าเรียนในโรงเรียนของคริสต์ มีบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเป็นผู้สอน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่อศาสนาเท่านั้น ซึ่งก็ยังมีนักเรียนน้อยและการสอนก็ยังไม่เป็นระบบเท่าใดนัก การสอนภาษาตะวันตกภาษาอื่นๆนอกจากภาษาอังกฤษ ได้ถูกบรรจุเข้าในแผนการศึกษาของโรงเรียนเป็นครั้งแรก เมื่อโรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งเป็นโรงเรียนคาทอลิกในระบบแห่งแรกได้ก่อตั้งขึ้น และเริ่มเปิดรับนักเรียนทั่วไปในปี พ.ศ. 2428 สมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ดูแล ได้มีการจัดชั้นเรียนภาษาฝรั่งเศสแยกต่างหากจากชั้นเรียนภาษาอังกฤษ โดยในระยะแรกก็ยังมีนักเรียนน้อยคน แต่ต่อมาจำนวนนักเรียนได้เพิ่มขึ้นมาก และได้มีการเปิดโรงเรียนอื่นๆ ของคาทอลิกเพิ่มขึ้นอีกหลายโรงเรียน ทำให้การดำเนินงานของศาสนาคริสต์ขยายตัวไปมาก พร้อมกับ การศึกษาภาษาตะวันตกแพร่หลายมากขึ้นในหมู่คนไทยนับแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

ภาษาฝรั่งเศส และ ภาษาอิตาลี

เป็นภาษาที่จัดอยู่ในภาษากลุ่มโรมานซ์ ซึ่งอยู่ในตระกูลอินโด-ยูโรเปียน (Indo-European) ซึ่งภาษาตระกูลนี้จะปรากฏในทุกทวีป เป็นภาษากลุ่มที่มีผู้ใช้มากที่สุดในโลก สามารถจำแนกได้เป็น 8 กลุ่มหลัก ดังนี้คือ Indian Iranian Armenian Albanian, Balto-Slavonic Hellenic Celtic และ Italic

ภาษาฝรั่งเศสและภาษาอิตาลีนับได้ว่ามีวิวัฒนาการมาจากภาษาละติน ซึ่งเป็นภาษาหนึ่งในกลุ่ม Italic ในช่วงศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล และเป็นแม่แบบของภาษากลุ่มโรมานซ์ ในดินแดนแถบอิตาลีปัจจุบันยังมีภาษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาตระกูลอินโด-ยูโรเปียนอีก เช่น ภาษาอิทรัสกัน (Etruscan) แต่ภาษาละติน ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในกรุงโรม ได้เข้ามาแทนที่ภาษาอื่น ๆ ที่ใช้ในแถบนี้เกือบทั้งหมด ความรุ่งเรืองของจักรวรรดิโรมัน (Roman Empire) ก็ทำให้ภาษาละตินแพร่ไปสู่ส่วนต่างๆ ของยุโรป และได้วิวัฒนาการมาเป็นภาษาประจำชาติของประเทศต่างๆ ทยอยประเทศในปัจจุบัน ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส อิตาลี สเปน โปรตุเกส และรูมาเนีย บางภาษามีใช้ทั้งในยุโรปและทวีปอื่นๆ สำหรับภาษาฝรั่งเศสจะปรากฏในดินแดนต่างๆ ทั้งในยุโรปและแถบเอเชีย ซึ่งสาเหตุสำคัญของการแพร่กระจายส่วนใหญ่เนื่องมาจากการขยายอาณานิคม ส่วนภาษาอิตาลีจะใช้เฉพาะในประเทศอิตาลีเท่านั้น

ระบบการเขียนของภาษาฝรั่งเศสและภาษาอิตาลี

ทั้งสองภาษามีระบบการเขียนที่ใช้ตัวอักษรโรมันเช่นเดียวกับภาษาละตินซึ่งเป็นภาษาแม่ อย่างไรก็ตาม จำนวนตัวอักษรที่ใช้ในระบบการเขียนของแต่ละภาษาก็ไม่เท่ากัน การประสมอักษรเพื่อสร้างรูปเขียนเฉพาะในแต่ละภาษาก็มีลักษณะแตกต่างกัน รูปอักษรที่ใช้ในระบบการเขียนของภาษาทั้งสองจำแนกได้ดังนี้

ภาษาฝรั่งเศส มีอักษร 25 ตัว ประกอบด้วยพยัญชนะ 20 ตัว สระ 5 ตัว ดังนี้

พยัญชนะ : b c d f g h j k l m n p q r s t v x y z

สระ : a e i o u

ภาษาอิตาลี มีอักษร 21 ตัว ประกอบด้วยพยัญชนะ 16 ตัว สระ 5 ตัว

พยัญชนะ : b c d f g h l m n p q r s t v z

สระ : a e i o u

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับการถอดอักษรในคำยืมจากภาษาฝรั่งเศส และภาษาอิตาลีในภาษาไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น ยังไม่มีงานวิจัยใดที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง แต่มีการศึกษเกี่ยวกับลักษณะการยืมภาษาโดยทั่วไป การถอดอักษร และ อักษรวิเชียของภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมีผลกับการเขียนทับศัพท์คำจากภาษาต่างประเทศเช่นกัน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอตามหัวข้อทั้งสามดังกล่าวตามลำดับ

1. การยืมภาษา

Haugen (1950) กล่าวถึงการยืมภาษา (Borrowing) ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น เมื่อเจ้าของภาษาได้ทำการจำลองรูปแบบ (model) ของภาษาหนึ่งเข้ามาในภาษาของตน เช่น การรับคำจากภาษาอื่นเข้ามาใช้ ทำให้เกิดคำใหม่ซึ่งเป็น "คำยืม" ขึ้นในภาษาของตน การรับคำยืมแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. **Importation** เป็นลักษณะการยืมคำที่คำยืม (loan) จะเหมือนกับคำต้นแบบ (model) ทุกประการ ทั้งในด้านหน่วยคำและเสียงที่ประกอบกันขึ้นเป็นคำใหม่

2. **Substitution** เป็นลักษณะการยืมคำที่คำยืมจะไม่เหมือนกับคำต้นแบบในทุกๆ ส่วน กล่าวคือ รูปแบบ (pattern) ที่สร้างขึ้นใหม่ในภาษาที่ยืมจะมีลักษณะเป็นการแทน (substitute) รูปแบบของคำในภาษาเดิมด้วยรูปแบบที่เป็นของภาษาที่ยิมนั้นเอง เช่น การแทนหน่วยคำ หรือเสียงในคำนั้นเอง

จากลักษณะการยืมคำดังกล่าวข้างต้น Haugen ได้จำแนกคำยืมออกตามการแทนที่หน่วยคำ (Morphemic Substitution) และการแทนที่หน่วยเสียง (Phonemic Substitution) สำหรับคำที่เขียนทับศัพท์นั้น จัดอยู่ในประเภทที่เรียกว่า "Loanwords" ซึ่งรับทั้งหน่วยคำและเสียงมาจากภาษาเดิมโดยไม่มีการแทนที่ด้วยรูปแบบของภาษาที่ยืมเลย (Non morphemic and phonemic substitution) ทำให้ลักษณะเสียงในคำยืมคล้ายกับคำต้นแบบ แต่จะมากขึ้นน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละคำ

สำหรับงานที่กล่าวถึงคำยืมจากภาษาต่างประเทศในภาษาไทย กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้กล่าวไว้ในปาฐกถาที่สามคณาจารย์สมาคม ปี พ.ศ. 2472 เรื่อง "ความขยายตัวแห่งภาษา" ว่า การรับคำจากภาษาอื่นเกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่ไทยเริ่มติดต่อกับต่างชาติ การติดต่อดังกล่าวทำให้เกิดขอบเขตความคิดของคนกว้างขึ้น มีความรู้เพิ่มขึ้น จึงทำให้ภาษาขยายตัวออกไป สำหรับภาษาไทย เมื่อคนไทยได้รู้จักอะไรใหม่ๆ ก็จะคิดคำใหม่สำหรับเรียกสิ่งนั้นๆ คำใหม่นั้นอาจนำมาจากภาษาอื่น หรือคิดขึ้นเองก็ได้ สำหรับแนวคิดซึ่งมาจากภาษาอื่น ไทยจะมีวิธีกำหนดศัพท์ใหม่อยู่ 3 วิธี คือ

1. ทับศัพท์ (เรียกตามคำในภาษาเดิม) ตัวอย่างเช่น "เนย" จากภาษาสิงหล "สุร่าย" จากภาษาเปอร์เซีย "ซิเมนต์" จากภาษาอังกฤษ

2. บัญญัติศัพท์ด้วยคำไทย ตัวอย่างเช่น ทียบเสียง ไฟฟ้า น้ำแข็ง ละครพุด

3. แปลศัพท์โดยใช้คำบาลีหรือสันสกฤต ตัวอย่างเช่น telephone (เสียงไกล) ใช้เป็น โทรศัพท์ telegraph (เขียนไกล) ใช้เป็น โทรเลข

สำหรับวิธีทับศัพท์ นอกจากจะใช้กับความคิดใหม่ๆจากภาษาอื่นเข้ามาในภาษาไทยแล้วยังปรากฏว่ามีการนำมาใช้แทนความคิดซึ่งเดิมในภาษาไทยก็มีคำใช้อยู่เช่นกัน ตัวอย่างเช่น "(พระ)อาหิตย" จากภาษาสันสกฤต ใช้แทน "ตะวัน" ซึ่งเป็นคำไทย ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคำยืมจากภาษาโปรตุเกสซึ่งเป็นภาษาหนึ่งในกลุ่มโรมานซ์ในภาษาไทยเช่นกัน แต่มิได้เป็นการศึกษาทางด้านภาษาโดยตรง กล่าวคือ เป็นการศึกษาในแง่ของอิทธิพลทางวัฒนธรรมของชนชาติที่พูดภาษาดังกล่าว ได้แก่ กীরติ บุญเจือ (2525) ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้านมิตตคามซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวคริสต์ที่เก่าแก่ที่สุดของกรุงเทพฯ และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของประชากรในหมู่บ้านตลอดเวลาสองร้อยปีที่กรุงเทพฯเป็นเมืองหลวงของไทย เพื่อให้ทราบว่าการประชากรของหมู่

บ้านซึ่งประกอบด้วยคนที่สืบเชื้อสายมาจากชาวต่างชาติ อันได้แก่ คนเชื้อสายโปรตุเกสซึ่งเข้ามารับราชการในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ชาวเขมรซึ่งอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 1 และชาวญวนที่เข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 รวมทั้งชาวไทยและชาวจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่อย่างไรนับแต่ในอดีตมา และผู้วิจัยได้กล่าวถึงภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านนั้นนับแต่สมัยที่ก่อตั้งขึ้นว่ามีภาษาโปรตุเกส ภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาญวน แต่ปัจจุบันประชากรของหมู่บ้านต่างก็ใช้ภาษาไทยเพียงภาษาเดียวเท่านั้น ซึ่งภาษาไทยที่ใช้ในหมู่บ้านนี้มีลักษณะพิเศษคือ มีคำทับศัพท์ภาษาโปรตุเกสปนอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำเรียกญาติและคำเรียกสิ่งของเครื่องใช้บางคำ รวมทั้งคำที่เป็นศัพท์และชื่อเฉพาะทางด้านศาสนาซึ่งจะพบบ่อยๆในเอกสารโบราณของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทสวดและหนังสือคำสอนศาสนาคริสต์ที่แต่งและพิมพ์ด้วยอักษรไทย^{๑*} เนื่องจากภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาที่ใช้ในการประกอบกิจการทางศาสนาของชาวคาทอลิกในระยะแรกๆก่อนที่จะมีการใช้ภาษาไทยในการแต่งบทสวดและคำสอนศาสนา ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าทำให้ภาษาไทยที่ใช้ในกิจการศาสนาคริสต์ปัจจุบันนี้ มีคำทับศัพท์จากภาษาโปรตุเกสปนอยู่มาก

2. การถอดอักษร

ในด้านการถอดอักษร มีผู้ที่กล่าวถึงลักษณะและวิธีการของการถอดอักษรไว้ดังนี้ คือ

Ca:ford (1965)¹ กล่าวว่าในการถอดอักษร (Transliteration) ตัวอักษรในภาษาต้นแบบ (source language) จะถูกแทนด้วยตัวอักษรในภาษาเป้าหมาย (target language) โดยกระทำอย่างมีกฎเกณฑ์ ซึ่งจะกำหนดให้ตัวอักษรในภาษาเป้าหมายมีความสัมพันธ์กับตัวอักษรในภาษาต้นแบบแบบหนึ่งต่อหนึ่ง หรืออักษรต่ออักษร กระบวนการถอดอักษรแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ตัวอักษรของภาษาต้นแบบถ่ายออกมาเป็นหน่วยเสียง
2. หน่วยเสียงในภาษาต้นแบบแปลงเป็นหน่วยเสียงของภาษาเป้าหมาย
3. หน่วยเสียงของภาษาเป้าหมายเปลี่ยนเป็นตัวอักษรของภาษาเป้าหมาย

ในด้านการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการถอดอักษรจากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยนั้น สำนักนายกรัฐมนตรี (2485 116)² ได้วางระเบียบวิธีทับศัพท์คำอักษรโรมัน โดยให้ความสำคัญกับการอ่านออกเสียงมากกว่ารูปตัวอักษรในคำ ดังกล่าวไว้ในใบแนบที่ 1 วิธีทับศัพท์

* หนังสือทางศาสนาคริสต์ที่พิมพ์หรือเขียนขึ้นในระยะแรกที่ใช้ภาษาไทยนั้น จะพิมพ์และเขียนด้วยอักษรโรมัน หนังสือไทยอักษรโรมันนี้ ชาวคาทอลิกเรียกว่า ภาษาเขมร แม้จะไม่มีการเขมรเลย ภาษาเขมรในที่นี้จึงหมายถึงภาษาไทยเขียนด้วยอักษรโรมัน ซึ่งใช้ทั่วไปในวัดไทยคาทอลิกจนกว่าจะมีการพิมพ์เป็นอักษรไทย หนังสือที่ดีพิมพ์เป็นอักษรไทยเล่มแรกเท่าที่พบ พิมพ์ในปี ค.ศ. 1869 (พ.ศ. 2412) ชื่อว่า หนังสือภาวนาสำหรับบันดาสืบบุรุษกฤศตั้งจะได้สวดอ่านทั้งชีวิต : (กิริติ บุญเจ้า, 2525)

¹ J.C. Ca:ford, 1965, A Linguistic Theory of Translation, p.66

² อ้างจาก ราชบัณฑิตยสถาน, คำที่เขียนทับศัพท์จากภาษาต่างประเทศ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2528.

การเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลคำจากทั้งสองภาษา ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลัก 3 แห่ง คือ หอสมุดแห่งชาติ หอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ (ชั้น 3 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยคัดเลือกเอกสารตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่คาดว่าจะมีคำทับศัพท์จากภาษาอิตาลี และภาษาฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะค้นได้ เอกสารที่น่าจะใช้เป็นข้อมูลได้ บางครั้งจะพบว่า ถูกนำมาตีพิมพ์ในสมัยหลังๆ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปเขียนของคำไปแล้ว ทำให้ไม่สามารถใช้ข้อมูลจากเอกสารเหล่านี้ได้ ตัวอย่างเช่น นิราศลอนดอน ของ หม่อมราชวงศ์ทัย ซึ่งองค์การคำคุณา ได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่ นอกจากนี้ที่หอสมุดแห่งชาติและหอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ เอกสารบางชิ้นแม้จะอยู่ในข่ายที่จะใช้ได้ แต่ก็อยู่ในสภาพชำรุด ทางหอสมุดแห่งชาติและหอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ไม่นอุญาตให้นำเอกสารเหล่านี้ออกมาใช้ รวมทั้งยังไม่มีการถ่ายเป็นไมโครฟิล์มไว้ จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลในส่วนนี้ได้ ฉะนั้น ข้อมูลในบางสมัยจะมีจำนวนน้อยมาก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยก็จัดว่า ข้อมูลที่ได้มาเหล่านี้ทั้งหมด เป็นตัวแทนภาษาของแต่ละสมัยและศึกษาลักษณะการเขียนทับศัพท์ของสมัยต่างๆ จากข้อมูลเหล่านี้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

สมัยรัชกาลที่ 3	มีจำนวน	19	คำ	ภาษาอิตาลี	9	คำ
				ภาษาฝรั่งเศส	10	คำ
สมัยรัชกาลที่ 4	มีจำนวน	52	คำ	ภาษาอิตาลี	5	คำ
				ภาษาฝรั่งเศส	47	คำ
สมัยรัชกาลที่ 5	มีจำนวน	239	คำ	ภาษาอิตาลี	146	คำ
				ภาษาฝรั่งเศส	93	คำ
สมัยรัชกาลที่ 6	มีจำนวน	199	คำ	ภาษาอิตาลี	18	คำ
				ภาษาฝรั่งเศส	181	คำ
สมัยรัชกาลที่ 7	มีจำนวน	222	คำ	ภาษาอิตาลี	58	คำ
				ภาษาฝรั่งเศส	164	คำ

ข้อมูลข้างต้นนี้ เป็นข้อมูลซึ่งผู้เขียนเป็นทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะไม่นำความแตกต่างในเรื่องนี้มาพิจารณา เนื่องจากไม่ถือว่าเป็นนัยสำคัญ โดยผู้วิจัยสนใจเฉพาะการถอดเสียงของคำ จึงจะพิจารณาเฉพาะลักษณะการเขียนทับศัพท์ที่ปรากฏเท่านั้น

สำหรับการออกเสียงของคำชื่อเฉพาะเหล่านี้ ผู้วิจัยได้แสดงการถอดเสียงของคำทั้งหมดที่ใช้เป็นข้อมูลไว้ในภาคผนวก ข และเนื่องจากคำเหล่านี้เป็นชื่อเฉพาะของบุคคลและสถานที่ต่างๆ จึงไม่สามารถค้นเสียงอ่านของคำโดยตรงจากพจนานุกรมได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ให้เสียงอ่านของคำเหล่านี้โดยเทียบตามการ

ออกเสียงในปัจจุบัน ตามหลักการออกเสียงที่มีในพจนานุกรม³⁻⁴ โดยเขียนเป็นลัทอักษร (ดู ภาคผนวก ข หน้า 200)

³ Alain Rey, 1989, Dictionaires Le Robert, Paris.

⁴ Collins Sansoni, 1981, Italian Dictionary: Italian-English English-Italian Second Edition, G.C. Sansoni Editore, Firenze.